

Sygn. akt II AKa 228/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 listopada 2012

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący: SSA Przemysław Grajzer

Sędziowie: SSA Maciej Świergosz (spr.)

SSO del. do SA Krzysztof Lewandowski

Protokolant: st.sekr.sądowy Magdalena Ziembiewicz

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Piotra Urowskiego

po rozpoznaniu w dniu 15 listopada 2012 r. sprawy z wniosku:

M. S. (S.)

o zadośćuczynienie i odszkodowanie za wątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie w sprawie Sądu Rejonowego w Koninie o sygn. akt II K 190/10

z powodu apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 23.07.2012 (sygn. akt II Ko 5/12 „O”)

- 1. uchyła wyrok w zaskarżonej części dotyczącej wniosku o zasądzeni zadośćuczynienia i w tym tylko zakresie sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Koninie do ponownego rozpoznania,**
- 2. w pozostałym zakresie utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok.**

Krzysztof Lewandowski Przemysław Grajzer Maciej Świergosz

UZASADNIENIE

Pismem z dnia 10.08.2011r. pełnomocnik wnioskodawcy M. S. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa – w trybie art.552 § 4 kpk – na rzecz w/w kwot : 20.000 zł; z tytułu zadośćuczynienia i 23.600 zł; z tytułu odszkodowania (w tym 3.600 zł; z racji zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego) z ustawowymi odsetkami od dnia wymagalności do dnia zapłaty za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie w sprawie II K 190/10 Sądu Rejonowego w Koninie. Jednocześnie wniósł zasądzenie na rzecz jego mandanta kosztów procesu wg norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 23.07.2012r. Sąd Okręgowy w Koninie (II Ko 5/12 „O”) nie uwzględnił w/w wniosku i oddalił jego żądanie. Kosztami sądowymi obciążył Skarb Państwa.

Z wyrokiem tym nie zgodził się **pełnomocnik wnioskodawcy adw. M. J.**, który na podstawie art.444 kpk zaskarżył go w części dot. oddalenia roszczenia o zasądzenie kwoty 20.000 zł; wraz z odsetkami tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie.

Powołując się na treść art.427 § 1 i 2 kpk i art.438 pkt 4 kpk wyrokowi temu zarzucił dokonanie błędu w ustaleniach faktycznych i biorąc pod uwagę wskazany wadliwy aspekt leżący po stronie orzeczenia Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 23.07.2012r.

Reasumując na podstawie art.427 § 1 i 2 kpk wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia, w ten sposób, że oskarżonemu M. S. przyznane zostanie zadośćuczynienie w związku z niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem opiewającym na sumę w kwocie 20.000 zł; (tak w oryginale – dop. SA P-ń).

Jedynie z uzasadnienia apelacji wynika, że zdaniem skarżącego sąd I instancji mógł poczynić ustalenia faktyczne w zakresie zasadności zadośćuczynienia i jego wysokości w oparciu o inne dowody niż zeznania M. S., na które sąd meriti wskazywał w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia (vide: k.97v-98).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy okazała się co do zasady uzasadniona.

Mając na uwadze treść uzasadnienia zaskarżonego wyroku oraz wniesionego środka odwoławczego, należy przypomnieć, że na gruncie art.552 § 4 kpk **zadośćuczynienie za doznaną krzywdę** to odszkodowanie za szkodę niematerialną wynikłą z tymczasowego aresztowania, a stanowią ją negatywne przeżycia psychiczne wiążące się nie tylko z faktem pozbawienia wolności (izolacja więzienna, przebywanie z innymi osobami pozbawionymi wolności, dolegliwe warunki odbywania kary), ale np. również to, że osoba taka w okresie odbywania kary utraciła to, co nazywa się dobrym imieniem. Jest oczywiste, że orzeczenie w przedmiocie zasądzenia odszkodowania i to zarówno poniesionej szkody, jak i wysokości kwoty zadośćuczynienia (jak w niniejszej sprawie) za doznaną krzywdę, opierać się może jedynie na rzetelnych kryteriach, zweryfikowanych przeprowadzonymi w postępowaniu dowodowym oraz powszechnie przyjętymi zasadami, zakreślającymi granice subiektywnego odczucia krzywdy przez wnioskodawcę. W każdym jednak razie stanowisko zajęte w tym przedmiocie przez sąd orzekający powinno być w sposób wyczerpujący uzasadnione, a tym samym umożliwić kontrolę instancyjną. Ocena rodzaju doznanej w związku ze skazaniem krzywdy i wysokość zadośćuczynienia za jej doznanie jest trudna do skonkretyzowania w formie pieniężnej. Należy jednak mieć na względzie całokształt okoliczności dotyczących zarzutu rodzaju i zakresu szkody moralnej, możliwości i warunków życia wnioskodawcy w okresie pozbawienia wolności oraz inne skutki stosowania tymczasowego aresztowania. Oczywiście jest, że przy ocenie wysokości zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę nie można kierować się jedynie długością pozbawionego podstaw prawnych czy też niesłusznego uwięzienia (vide: Komentarz do art.552 kodeksu postępowania karnego, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Tom II (art. 425-673), Wyd. Zakamycze, Kraków 2006). Mając na uwadze, że przepis art.552 kpk nie zawiera szczegółowych przesłanek pozwalających na ustalenie wysokości zadośćuczynienia należy stosować kryteria wypracowane dotychczas w orzecznictwie. W uzasadnieniu do uchwały z dnia 28.10.1993r. (vide: I KZP 21/93) Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdził, że ogólnie przyjąć trzeba, że w kwestiach z zakresu prawa materialnego, nie uregulowanych w rozdziale 50 kodeksu postępowania karnego (obecnie w rozdziale 58 kpk), mają wprost zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego odnoszące się zwłaszcza do problematyki zasad ustalania zaistnienia szkody i krzywdy, określania wysokości odszkodowania, zadośćuczynienia, przyczynienia do powstania szkody, wyłączenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za powstałą szkodę, nadużycia prawa w rozumieniu art.5 kc, a także zasądzenia odsetek. Ten pogląd Sądu Najwyższego nie został nigdy zakwestionowany, a wręcz przeciwnie, został zaaprobowany w piśmiennictwie, także cywilistycznym (vide: B. Bładowski, glosa do uchwały I KZP 21/93, OSP 1995/1/s.19 i nast.). Sąd Apelacyjny

w Poznaniu w pełni podziela także argumentację zawartą w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12.03.2008r. (vide: II AKA 36/08), że zgodnie z treścią art.445 § 1 kc, który ma przecież w niniejszej sprawie bezpośrednie zastosowanie, zadośćuczynienie winno być odpowiednie, a zatem kwota przyznana tytułem zadośćuczynienia winna być przybliżonym ekwiwalentem cierpień psychicznych i fizycznych. Należy jednak pamiętać, że charakter szkody niemajątkowej, bo taką jest w istocie krzywda, decyduje o jej niewymierności. W szczególności zaś odnosi się to stwierdzenie do zadośćuczynienia za krzywdę polegającą na pozbawieniu wolności. Przyznanego jednak zadośćuczynienia nie należy traktować na zasadzie pełnej ekwiwalentności, którą charakteryzuje wynagrodzenie szkody majątkowej. Odpowiedniość kwoty zadośćuczynienia, o której stanowi art.445 § 1 kc, ma z natury rzeczy służyć złagodzeniu doznanej krzywdy, a jednocześnie nie być źródłem wzbogacenia. Także Sąd Apelacyjny

w Katowicach zwraca uwagę, że wysokość zadośćuczynienia wyznaczają dwie granice. Z jednej strony musi ono przedstawiać wartość ekonomicznie odczuwalną, z drugiej zaś powinno być utrzymane w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej. Zasada umiarkowanego rozmiaru zadośćuczynienia trafnie łączy się z wysokością stopy życiowej społeczeństwa, gdyż zarówno ocena, czy jest ono realne, czy nie nadmierne, pozostawać musi w związku z poziomem życia. Wszystkie wymienione wyżej kryteria mają jednak charakter akcesoryjny, a zatem nie decydujący wobec podstawowej funkcji przepisów rozdziału 58 kodeksu postępowania karnego. Zasadniczym zadaniem sądu orzekającego

w przedmiocie zadośćuczynienia jest określenie krzywd o charakterze niemajątkowym, których doznał wnioskodawca i powetowanie tychże

w drodze satysfakcji materialnej. Ustalając wysokość zadośćuczynienia, które w swej istocie stanowi odszkodowanie za szkody niematerialne wynikłe

z tymczasowego aresztowania, nie można oprzeć się na jednoznacznych, weryfikowalnych i porównywalnych kryteriach, gdyż takie nie istnieją.

Choć zatem ocena okoliczności uzasadniających zasądzenie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania powinna być dokonywana z punktu widzenia przeciętnego człowieka, to jednak sytuacja każdej osoby dochodzącej tego rodzaju roszczenia musi być traktowana indywidualnie. Posiłkując się regułami wypracowanymi na gruncie prawa cywilnego (vide: przywoływany powyżej art.445 § 1 kc), stwierdzić trzeba, że zadośćuczynienie powinno być odpowiednie. Sprawia to, że pozostawiony sądowi zakres swobody

w określaniu odpowiedniej kwoty, wyznaczany jest przez te wszystkie zasłogi towarzyszące niewątpliwie niesłusznemu tymczasowemu aresztowaniu, które naruszając dobra osobiste, powodują szkodę niemajątkową u pozbawionego w ten sposób wolności (vide: orzeczenia

z dnia 7.02.2008r. w sprawie II AKA 22/08 oraz z dnia 2.08.2007r.

w sprawie II AKA 135/07). Przenosząc te rozważania o charakterze teoretycznym na grunt niniejszej sprawy nie sposób zgodzić się z Sądem Okręgowym w Koninie, że niemożność przesłuchania M. S. przed sądem faktycznie „uniemożliwia ustalenie istnienia,

a w szczególności rozmiaru doznanych przez wnioskodawcę krzywd

w związku z jego tymczasowym aresztowaniem”. Odnosząc się do pierwszej

z w/w kwestii wypada przypomnieć, że oceny słuszności tymczasowego aresztowania, na gruncie przepisu art.552 § 4 kpk należy dokonywać przede wszystkim z punktu widzenia ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie. Ustawodawca w cyt. powyżej przepisie przyjął bowiem zasadę odpowiedzialności Skarbu Państwa na zasadzie ryzyka. Wobec tego niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie to takie, które - przede wszystkim z perspektywy ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy (tutaj - wyroku) i końcowych ustaleń dokonanych w sprawie o odszkodowanie -

nie powinno mieć miejsca (vide: Lech K. Paprzycki Komentarz aktualizowany do art.552 kpk, SIP LEX teza 25). Truizmem w tej sytuacji jest stwierdzenie, że każde tymczasowe aresztowanie wywołuje negatywne konsekwencje, które obszernie wyliczono powyżej, skutkujące koniecznością stosownej rekompensaty w postaci zadośćuczynienia – z wyłączeniem rzecz jasna okoliczności, o których mowa w art.553 kpk. Jedynie więc skala, zakres, natężenie tych konsekwencji powoduje stosowną gradację wysokości zadośćuczynienia. Nie budziło wątpliwości sądu

odwoławczego, że Sąd Okręgowy wobec niemożności przesłuchania na te okoliczności M. S., stanął w tym zakresie przed trudnym zadaniem, nie znaczy to jednak, że trudności dowodowe w tym zakresie czynią ustalenia takie niemożliwymi. Oczywistym jest, że zasadę ciężaru dowodu w niniejszej sprawie określa przepis art.6 kc, który sprawia, że to na wnioskodawcy spoczywa ciężar udowodnienia faktów, z których wywodzi on określone skutki prawne. Unikając złożenia zeznań wnioskodawca sam pozbawia się zatem istotnego źródła procesowego. Jego substytutem są za to niewątpliwie zeznania świadka I. S. – żony wnioskodawcy – dot. nie tylko pobytu jej męża w warunkach izolacji ale i jego następstw. Ocena tego dowodu przeprowadzona przez sąd I instancji nosiła jednak cechy powierzchownej, dowolnej a nie swobodnej, stąd też nie może ona pozostawać pod ochroną przewidzianą w art.7 kpk. Nawet jeżeli nadal brak będzie możliwości bezpośredniego przesłuchania M. S. a dogłębna analiza twierdzeń świadka I. S. nie pozwoli ustalić okoliczności, które wpływają na podwyższenie wysokości należnego wnioskodawcy należy rozważyć zasądzenie tego świadczenia na podstawowym, minimalnym poziomie, bez uwzględnienia elementów, które wpływają na zwiększenie jego wysokości.

Mając powyższe rozważania na względzie Sąd Apelacyjny **uchylił przedmiotowy wyrok w zaskarżonej części**, tzn. w zakresie dot. Zadośćuczynienia i w tym tylko zakresie sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Koninie do ponownego rozpoznania. Utrzymał zaś to orzeczenie w pozostałej części, co podlegało ocenie wyłącznie w zakresie o którym mowa w art.439 kpk i art.440 kpk (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.01.2011r., I KZP 25/10). Przy ponownym rozpoznaniu sprawy sąd I instancji winien zatem oceniając żądanie wnioskodawcy w przedmiocie zadośćuczynienia zastosować się do uwag przytoczonych powyżej. Dopiero po ich uwzględnieniu będzie możliwe wydanie prawidłowego orzeczenia.

Krzysztof Lewandowski Przemysław Grajzer Maciej Świergosz